

Spoločne riešme problém kvality mlieka a prevencie mastitíd.

doc. Ing. Vladimír Tančín, DrSc.

Výskumný ústav živočíšnej výroby, SCPV Nitra, tancin@cvzv.sk

Slovenský chov, 12, 2006, s. 41

Ochorenie mliečnej žľazy na mastitídu patrí medzi tie najproblematickejšie a ekonomicky najnáročnejšie ochorenia v chove dojníc. Toto ochorenie je strašiakom prakticky všetkých zainteresovaných a to nielen v prvovýrobe mlieka, ale aj v iných oblastiach, akou je potravinársky priemysel či veda a výskum. Mastitída je zapríčinená celou radou rôznych druhov mikroorganizmov, ktoré cez ceckový kanálik prenikajú do mliečnej žľazy.

Nezastupiteľné miesto pri kontrole vzniku a šírenia mastitíd v stáde má **prevencia**. Pre prevenciu vzniku mastitíd vyvolaných rôznymi mikroorganizmami je potrebné poznať ich zdroje a spôsob ich prenosu. Vo všeobecnosti sa konštatuje, že dodržiavanie čistoty dojníc a ich ustajnenia, ako aj dobrý manažment riadenia chovu dojníc a obzvlášť dojenia – sú veľmi účinné cesty úspešnej prevencie a kontroly šírenia mastitíd a ich odstraňovania zo stáda.

V podmienkach chovu dojníc je okolo 95% infekcií vemien kráv zapríčinených infekčnými patogénmi ako sú napr. *Streptococcus agalactiae*, *Staphylococcus aureus*, *Mycoplasma spp.* a baktériami prostredia ako sú *Streptococcus dysgalactiae*, *Streptococcus uberis* a *Escherichia coli* a pod.

Súčasná situácia v prvovýrobe mlieka si vyžaduje neustále zdôrazňovanie jednoduchých postupov a opatrení, ktoré sú veľmi ľahko realizovateľné a prinášajú stabilitu do kvality mlieka a kontrolu nad mastitídou. Je len na prvovýrobe do akej miery majú záujem nielen o **vypracovanie rôznych opatrení a postupov**, ale aj o ich **zavádzanie resp. realizovanie** v každodennej prevádzke dojárne, hygiene ustajnenia, výžive, manipulácii s dojnicami a pod. Tieto opatrenia poslúžia aj tam, kde pri náhlom zhoršení zdravia vemena sa hľadajú zázraky v nepremyslených nákupoch drahých zariadení či iných neprimeraných opatrení, namiesto toho, aby sa v prvom rade vyvolala **diskusia na podniku a hľadali sa rezervy v ňom**.

Na základe určitých skúsenosti zo spolupráce s prvovýrobou a poznatkov vedy a výskumu z tejto oblasti je potrebné pri prevencii vzniku a šírenia mastitíd dôslednejšie sústrediť pozornosť prvovýroby na dodržiavanie určitých postupov. Dôraz je potrebné klásť na:

1. Čisté a suché ustajnenie –

Cieľom je mať čisté, suché a spokojné dojnice. Ustajnenie dojníc ako aj manipulácie s nimi zohrávajú dôležitú úlohu v príprave kráv na dojenie a ich pohode počas dojenia. Je zrejmé, že ak vstupujú do dojárne dojnice so **znečistenými vemunami a vystresované** z naháňania, je vysoký predpoklad možného zadržania mlieka a zvýšeného rizika vzniku infekcie. Predlžuje sa aj celkový čas dojenia a tým sa neefektívne využíva dojáreň a zvyšujú sa náklady na jej prevádzku.

2. Správne zvolený postup pri dojení –

Pracovný postup v dojárni musí spĺňať všetky **biologické a hygienické požiadavky** dojníc. Obsluha by mala mať vypracovaný jasný pracovný postup, ktorý zohľadňuje podmienky dojárne, technického vybavenia, čistoty vemena, resp. zdravotného stavu v stáde a pod. Každý podnik je z tohto hľadiska špecifický. Základom správneho postupu pri dojení je nasadzovanie dojacej súpravy na čisté a **suché cecky** (dôraz klásť na **čistotu hrotov ceckov**) a dodržiavať čas od začiatku prípravy vemena na dojenie do nasadenia súpravy na vemeno. Tento čas by nemal byť kratší než 1,5 min a dlhší než 3 min pri dojení bez používania strojovej stimulácie. Pri dojení so strojovou stimuláciou sa pripravuje na dojenie len jedna dojnica a to len veľmi krátko, t.j. do 30s. Ďalším dôležitým momentom **prípravy vemena je hygiena**. Používajú sa rôzne postupy, ktoré sú

ovplyvnené rôznymi pomôckami napr. jednorazových utierok, dezinfekcie pred a po dojení, oddávania prvých strekov. Tie sú mnohokrát z hľadiska dôležitosti v hygiene vemena a prevencii šírenia mastitíd nesprávne zaradené do pracovného postupu prípravy vemena na dojenie. Stávajú sa tak neúčinné ba v niektorých prípadoch majú opačný účinok. Nehovoriac o nákladoch na ich zakúpenie.

3. Udržiavanie dojacej techniky –

Pravidelná údržba dojacieho zariadenia a výmena opotrebovaných častí by mala byť **samozrejmosťou pre chovateľa**. Je potrebné mať neustále na pamäti životnosť jednotlivých komponentov dojacieho zariadenia ako aj servis a nastavenie strojových častí. Netesnosti dojacieho zariadenia spôsobujú kolísanie podtlaku v ňom. **Opotrebované ceckové gumy a kolísanie podtlaku** v systéme patria medzi jedny z najdôležitejších faktorov, ktoré sa podieľajú na zvýšenom riziku **vzniku a šírenia mastitíd** v stáde.

4. Dezinfekcia ceckov po dojení –

Je veľmi dôležité dezinfikovať cecky čo najskôr po stiahnutí dojacej súpravy. Dbať, aby bol **celý cecek ponorený do roztoku**. V zimnom období je potrebné používať špeciálne roztoky resp. urobiť opatrenia, aby nedošlo k zamŕznutiu roztoku na ceckoch. Pozornosť je potrebné venovať aj každodennej čistote nádobiek na ponáranie a zabrániť ich kontaminácii. **Dezinfekcia po dojení je najúčinnjším spôsobom znižovania rizika prenosu infekčných mastitíd** z dojnice na dojnicu.

5. Zasúšanie kráv antibiotikami –

Ak sa na podniku používa zasúšanie kráv antibiotikami, tak potom je potrebné tento spôsob dodržiavať pri všetkých dojniciach. Zasúšanie kráv antibiotikami je vhodným nástrojom pre eliminovanie mastitíd vyvolaných *Staphylococcus aureus*, obzvlášť takých, ktoré nereagovali na liečbu počas laktácie.

6. Skoré a primerané liečenie klinických prípadov mastitíd –

Zdôrazňovať resp nariadiť obsluhu v dojárni, aby včas a zodpovedne pristupovala k **včasnému zisťovaniu a nahlasovaniu** podozrivých prípadov. Po zistení ochorenia je potrebné dojnicu separovať a zaradiť do skupiny chorých dojníc, ktorú je nevyhnutne dojiť ako poslednú skupinu. Vhodné je zistiť pôvodcu a aplikovať len antibiotiká, na ktoré je patogén citlivý. Odporúča sa aj **pravidelné hodnotenie zdravotného stavu**.

7. Brakovanie chronických resp. nevyliciteľných dojníc –

Predstavuje veľmi efektívny spôsob znižovania bakteriálneho tlaku v stáde a to obzvlášť pri infekciách vyvolaných *Staph. aureus*. Brakovanie je založené na **dobrej evidencii** frekvencie výskytu mastitíd v stáde a ich úspešnosti liečenia, kedy opakovaný výskyt mastitídy u tej istej dojnice a neefektívna liečba je určujúcim dôvodom pre vyradenie zo stáda.

Záverom je potrebné skonštatovať, že uvedené body poskytujú určitý systém, ktorý umožňuje chovateľovi koncentrovať sa na tie najdôležitejšie úkony, ktoré súvisia s kvalitou mlieka a so vznikom a šírením mastitíd v stáde. Tieto sú rozhodujúce aj pre vypracovanie tzv. zásad správnej výrobnjej praxe.